

ДО
НАУЧНОТО ЖУРИ,
утвърдено със Заповед
№ 3-РК-183/24.03.2022 г. на Ректора на НБУ
в конкурса за доцент
обявен в ДВ, бр. 14 от 18.02.2022 г.

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Таня Николова Йосифова
професор по Гражданско и семейно право
в Юридическия факултет на УНСС

относно: конкурс за доцент по научна специалност „Право“,
(Облигационно право) в Нов български университет
с единствен кандидат в конкурса: гл. ас. д-р Силвия Стоянова Цонева

1. Информация за конкурса и за кандидата

Конкурсът е обявен в ДВ, бр. 14 от 18.02.2022 г. за нуждите на Департамент „Право“ в Нов Български университет в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.6. Право (Облигационно право).

В конкурса участва като единствен кандидат гл. ас. д-р Силвия Стоянова Цонева от Департамент „Право“ на Нов Български университет. Тя е родена на 5.09.1974 г. Завършила е специалност „Право“ в Нов Български университет, където последователно е била асистент, старши асистент, главен асистент. Гл. ас д-р Силвия Цонева е член на Комисията по акредитация към Магистърски факултет на НБУ. Тя редовно участва като член в заседанията на Програмния съвет на Програма „Право“. Била е програмен консултант и директор на програма „Право“ от 1.02.2005 г. до 31.10.2009 г. и от 21.01.2012 г. до 28.02.2017 г. Д-р Цонева е Еразъм координатор на програма „Право“. Участвала е като обучаем в програмата за обучение на преподавателския и административен състав на НБУ. Ръководител е на кръжок по Облигационно право в рамките на кръжока по Гражданско право.

Гл. ас. д-р Силвия Цонева има специализация по Договорно право и Деликтно право Univeristy College of London през 2012-2013 г., в Университета в Нюшател със стипендия от фондация „Константин и Зиновия Кацарови“ през 2018 г., през 2013 г. е била член е на работната група „Причинната връзка в деликтното право“ по проекта Common Core, а през 2009 г. е била член на работната група „Защита на собствеността върху недвижими вещи“ по проекта Common Core. Била е стипендиант и на Max Planck Institute, UNIDROIT, Swiss Institute of Comparative Law и др. Тя е член на Съюза на юристите в България от 2020 г. и на Великотърновска адвокатска колегия от 2001 г. Владее английски и френски език.

I. Оценка за съответствие с минималните национални изисквания и изискванията на Нов Български университет за заемане на академичната длъжност

Съгласно представената справка и доказателствата към нея е видно, че кандидатът покрива минималните критерии в конкурса за „доцент“, като изпълнява националните минимални изисквания съгласно ЗРАСРБ (чл.26) и Правилника за приложението му

(чл.1а, ал.1), както и на допълнителните условия на НБУ по чл.58, ал.1 от Наредбата за развитие на академичния състав в НБУ. Няма установено плагиатство в научните трудове на кандидата.

По показатели от Група А има 50 т., показатели от Група В - 100 т., показатели от група Г - 305 т., показатели от група Д – 300 т., показатели от група Ж – 95 т., показатели от група З – 70 т., показатели от група И – 85 т.

II.Изследователска (творческа) дейност и резултати

В конкурса гл. ас. д-р Силвия Стоянова Цонева участва общо с 3 научни труда и публикации. Трудовете във връзка с получаване на образователната и научна степен степен „доктор“ не са включени в представената за конкурса научна продукция.

1.Оценка на монографичния труд, включително оценка на научните и научноприложните приноси на автора

Представеният за рецензиране монографичен труд със заглавие „Обезщетението за вреди при договорна отговорност“, НБУ, 2021, е посветен на един класически институт на облигационното право, който традиционно представлява интерес както за българската правна наука, така и за практикуващите юристи (съдии, арбитри, застрахователни агенти, юрисконсулти и други).

Темата за обезщетението за вреди при договорната отговорност е била изследвана и в редица монографии на български и чуждестранни автори, което е атестат за актуалността и значимостта ѝ. В тази връзка следва да се подчертае, че авторът е анализирал достъпната литература на български и на чуждестранни автори, които са работили по темата, като тя е представена коректно в контекста на аргументиране на поддържаните становища. Със задоволство отбелязвам и богатата съдебна и арбитражна практика (включително и чуждестранна), която се съдържа в монографията.

Структурата на труда обхваща основните дискуссионни проблеми, които се поставят при определянето на обезщетението за вреди при договорната отговорност. **Глава първа** е посветена на въпросите на преките и предвидимите вреди в светлината на историческия и сравнителноправния преглед. Отделено е внимание на предотвратимостта на вредите и на съпричиняването от кредитора. **В глава втора** се разглежда въпросът за определяне на размера на обезщетението за вреди – един от най-важните въпроси в материята. **В глава трета** са изследвани отделни особени хипотези на обезщетение, като особено внимание е отделено на въпроса за неимуществените вреди и на неустойката. Обезщетението за неимуществени вреди при договорната отговорност е особено актуално в светлината на правото на Европейския съюз и на тълкувателната практика на Върховния касационен съд.

Терминологията е прецизна, полемизирането е коректно, а преминаването от един въпрос към друг е плавно и логически свързано.

По-конкретно основните научни и научно-приложни приноси на кандидата са следните:

1.Въпросите за обезщетението на вреди при неизпълнен договор са изследвани последователно и в логическа връзка както по отношение на подлежащите на обезщетение вреди, така и на определянето на обезщетението, т.е. по един прагматичен и достъпен начин, който се различава от досега използваните подходи на абстрактно определяне на тези величини.

2.Застъпени са историческият и сравнителноправният метод на изследване на отделните въпроси в Конвенцията на ООН относно договорите за международна продажба на стоки, Принципите на ЮНИДРОА за международните търговски договори, Принципите на европейското договорно право и Общата референтна рамка на частното право, както и по френското и английското право, като по този начин по-ясно „изкристализират“ контурите и спецификите на българските правни разрешения.

3. Отграничени са понятията „преки и непосредствени вреди“ от „предвидими вреди“. В съответствие с теорията на адекватната причинна връзка е посочено, че за да се определят вредите като косвени е необходима проявата на други причинни фактори, за които неизпълнението е създадо условия, но те се явяват само един нетипичен резултат, поради което не подлежат на обезщетяване. Достатъчно добре е аргументирана позицията, че недобросъвестността като форма на вина е приравнена на умисъла и следва да се разбира като отношение на длъжника към самото неизпълнение, а не като отношение към произтичащите от неизпълнението последици. Предвидимостта, от своя страна, касае размера на вредите, който е могъл да бъде предвиден към момента на сключване на договора.

4. Изследван е институтът на прекъсване на причинната връзка, при който в причинната верига се намесва нов причинен фактор, който може да бъде от различен характер - действие на кредитора, на трето лице или случайно събитие. Обоснован е изводът за липса на отговорност на длъжника за вредите, настъпили след прекъсване на причинната връзка, поради липса на причинна връзка между тях и неизпълнението и разграничаването на тези вреди от косвените.

5. Изяснена е същността на правилото за намаляване на вредите по чл. 83, ал. 2 ЗЗД. Авторът обосновава, че в основата на правилото стои принципът на добросъвестността, както и силна икономическа логика, свързана с целта да се създаде и поддържа оптимална пазарна среда, участниците в която да действат икономически зряло и рационално. Направено е предложение *de lege ferenda* в ЗЗД изрично да се уреди правото на кредитора да получи разноските, които е направил по повод ограничаване на вредите, дори и усилията му да са се оказали безрезултатни.

6. Изследван е въпросът за обезщетяването на неимуществени вреди, претърпени в резултат на неизпълнение на договора. Предлага се да се възприеме правилото *de minimis non curat lex*, което предвижда, че обезщетение не се дължи когато вредите са незначителни по размер. Обръща се внимание на необходимостта от засилване на съдебния контрол към изискването за предвидимост на неимуществената вреда като последица от неизпълнението на договора в хипотезата на небрежност. Като принос следва да се отчете и даването на отговор на въпроса, поставен в тълкувателно дело № 1/2021 г. на ОСГТК на ВКС, за определяне на обезщетението за неимуществени вреди при съпричиняване от страна на пострадалия.

7. Следва да се подчертае приноса на автора при изясняването на понятията „позитивен“ и „негативен“ интерес в хипотезите на обезщетяване на вреди при деликт, при недействителност на договора и при неизпълнение на договора и изследването на българската правна доктрина и съдебна практика в тази област. Аргументирано е, че обезщетението за вреди от виновно неизпълнение на договора трябва да се определи съобразно позитивния договорен интерес на кредитора. Авторът обосновава тезата, че в хипотезата на изчисляване на обезщетението за нарушен позитивен интерес, когато се включват разноските, които кредиторът не би направил, ако не беше сключил договора, може да се говори за негативен договорен интерес.

8. Представени са различни начини за изчисляване на обезщетението, включително формула за определяне на компенсаторното, мораторното и резолюторното обезщетение, която съответства на паричната равностойност на неизпълнената престация и всички разноски, които кредиторът нямаше да направи и всички ползи, които щеше да реализира, ако договорът беше изпълнен, като от тях се приспадне стойността на полученото, стойността на престацията, от чието изпълнение кредиторът се освобождава, разноските, които кредиторът си спестява и всички ползи, които възникват за него в резултат на неизпълнението, каквито и доколкото такива са налице.

9.Разгледана и анализирана е структурата на обезщетението и вредите, свързани с дължимата по договора престация и на вредите в тесен смисъл като последица от неизпълнението. Открито е съответствие между тези групи и делението на вредите в римското право на *interesse circa ipsam rem* и *extra rem*.

10. Изследвана е разликата между паричната оценка на вредата, изразена като загуба на стойност в резултат на неизпълнението, и претенцията за намаляване на цената или възнаграждението при недостатъци на вещта или на изпълнената работа с помощта на два метода на изчисляване на намалението - линеен и пропорционален.

11. Интерес представлява въвеждането на понятието „бъдещи вреди“, разбирано като разноси, които кредиторът ще трябва да направи в един бъдещ момент и ползите, които ще пропусне след момента на определяне на обезщетението. Обосновано е защо бъдещите вреди също могат да подлежат на обезщетение, при условие че съществува сигурност за тяхното настъпване.

12. Изследван е институтът на прихващане на вредите с ползите. Прави се извод, че той намира приложение не само когато между ползите и неизпълнението на длъжника е налице пряка причинна връзка, но и когато връзката е опосредена и ползите произтичат от действията на кредитора по намаляване на вредите от неизпълнението. Когато ползите не произтичат нито пряко от неизпълнението, нито от действията на кредитора по ограничаване на вредите, а от трети лица, за прихващането им от вредите трябва да се постави различно условие. Предлага се такъв критерий да бъде обезщетителният характер на полученото от засегнатото лице.

13. Анализирана е уредената в чл. 80 ЗЗД възможност за поправяне на вредите от кредитора за сметка на длъжника. Становището на автора е да се замени съдебното овластяване на кредитора с изискване за уведомяване на длъжника за предприемане на съответните действия.

14. Изключително важен при определяне на обезщетението за вреди е моментът, към който те следва да бъдат остойностени. Като се разглеждат различните становища в нашата доктрина и практика авторът приема, че направените разноси се остойностяват към момента на извършването им, а пропуснатите ползи се определят съобразно стойността им към момента, когато е следвало да се реализират. Отделено е внимание на проблема с момента на остойностяване на вредите, който съществува най-вече по повод на дължимата по договора престация.

15. Подкрепям изцяло изложената от д-р Цонева аргументация защо развалянето на договора по чл. 87 ЗЗД не рефлектира върху факта на неизпълнението и последиците му и се обосновава защо обезщетението по чл. 88, ал. 1 ЗЗД е за нарушен позитивен интерес. Обстойно е анализирано в критичен аспект Тълкувателно решение № 7 от 13.11.2014 г. ОСГТК на ВКС по тълк. д. №7/2013 г.

Критични бележки е препоръки

1.Монографичният труд би спечелил, ако наред с неустойката, се включи и разглеждане и съпоставка на обезщетението за вреди при договорната отговорност със задатъка и отнетината като способи за предварително определяне на обема на договорната отговорност.

2.Наред с останалите проблеми, анализирани в работата, могат да се обсъдят и проблемите на обезщетението, свързани с промяна на валутния курс на валутата на плащане и практическите проблеми, които възникват за стопанските субекти.

3.Заслужава да се направи съпоставка и с института на компенсацията на вини при договорната и деликтната отговорност и отражението върху размера на дължимото обезщетение.

2. Оценка на приносите в останалите приложени публикации, направени след назначаването на академичната дейност „главен асистент“, вкл. Оценка на изискването за рецензираност на изданията

II. „Английско и българско деликтно право“, Авангард прима, София, 2019

Посоченото изследване заслужава адмирации, тъй като представя по подходящ начин за българския читател особеностите на английското деликтно право, с което се обогатява сравнителноправната книжнина у нас и се разширява кръгът и познанието ни за деликтното право. Систематизирана и анализирана е значителна по обем съдебна практика на английските и на българските съдилища.

Направена е съпоставка (където е възможно) с разрешенията по българското право, като по този начин авторът показва как един икономически проблем може да има различни правни разрешения, които в крайна сметка да постигнат близки или еднакви резултати.

Изяснени са понятията „задължение за грижа“ по английското право, „чиста икономическа загуба“ (pure economic loss) и „психично разстройство“, с които боравят чуждестранни правни системи и разбирането им улеснява приложението на soft-law инструменти като Общата референтна рамка на частното право и Принципите на европейското деликтно право.

III. „Хоризонтално действие на основните права на човека в отношенията между частноправни субекти“, Сборник от Научна конференция „Правата на човека – 70 години след приемането на Всеобщата декларация за правата на човека“. Съст. проф. д.ю.н. М. Новкиришка-Стоянова, доц. д-р М. Белов, гл. ас. д-р Д. Начев. С., УИ „Св. Кл. Охридски“, 2019. /Показател Г, 7.12. в Приложението/

Статията представлява интерес за юридическата общност, тъй като обосновава възможността да се приложи хоризонталния ефект в отношенията между гражданите и държавата по отношение на основните права на човека. Разгледани са в критичен аспект доктрината и съдебната практика у нас по въпросите на „конституционализацията“ на частното право, главно в областта на договорното и деликтното право.

3. Цитиране от други автори

Авторът има общ брой 47 цитирания, които са подробно описани в Анализа на цитиране на публикации с автор Силвия Стоянова Цонева СА-2-2021.

III. Учебна и преподавателската дейност за кандидата

Д-р Силвия Цонева е назначена за асистент в НБУ през 2001 г. От 2005 г. заема академичната длъжност „старши асистент“, а от 2012 г. – главен асистент. Води аудиторни и извънаудиторни занятия по облигационно право, семинарни занятия по облигационно право, потребителско право, борсово право и самостоятелна работа по облигационно право. Участва като лектор в курса „практикум по гражданскоправни науки“. Води занятия и в програма „Приложна лингвистика“ на НБУ. Ръководи кръжока по облигационно право.

Считам, че преподавателската дейност и академичната компетентност на гл. ас. д-р Силвия Цонева напълно отговарят на изискванията на обявения конкурс за „доцент“ в професионално направление 3.6. Право (Облигационно право).

IV. Административна и обществена дейност

Гл. ас. д-р Силвия Цонева е била директор и програмен консултант на програма „Право“ на НБУ през периода 2005-2017 г. Член на Комисията по акредитация на Магистърски факултет, член на програмния съвет на програма „Право“ и на Съвета на департамент „Право“ на НБУ. Д-р Цонева е Еразъм координатор на програма „Право“. Член на редакционната колегия на Юридическо списание на НБУ (Law Journal of NBU) от 2005 г. до 2022 г. Член на Съюза на юристите в България.

V. Лични впечатления от кандидата

Моите лични впечатления от д-р Силвия Цонева са, че тя е изключително отговорен преподавател, прецизен изследовател и отзивчив и трудолюбив колега, на когото може да се разчита. Достиженията ѝ подчертават тези нейни качества.

7. Заключение

В заключение изразявам категоричната си позиция, че трудовете на гл. ас. д-р Силвия Стоянова Цонева представени в конкурса за доцент, са разработени на високо теоретично ниво и безусловно отговарят на изискванията на чл. 24, ал. 1, т. 1, 2, букви „а” и „б”, т. 3 и ал. 3 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и на чл.58, ал.1 от Наредбата за развитие на академичния състав в НБУ. По тази причина ще подкрепя с положително гласуване кандидатурата на гл. ас. д-р Силвия Стоянова Цонева за заемане на академичната длъжност „доцент” по професионално направление 3.6. Право (Облигационно право) в Департамент „Право“ на Нов Български университет.

22.06.2022 г.
гр. София

Подпис:
проф. д-р Таня Йосифова